

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

О. М. Миколенко

ФУНКЦІЇ
АДМІНІСТРАТИВНО-
ДЕЛІКТНОГО
ПРАВА:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Монографія

Одеса
Фенікс
2018

Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
(протокол № 5 від 30 січня 2018 р.).

Рецензенти:

Каляянов Д. П. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри державно-правових дисциплін факультету № 4 Одеського державного університету внутрішніх справ;

Музичук О. М. – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, декан факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;

Легеца Є. О. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного та митного права Університету митної справи та фінансів.

Миколенко О. М.

М 594 Функції адміністративно-деліктного права: теорія і практика : монографія / О. М. Миколенко. – Одеса : Фенікс, 2018. – 420 с.
ISBN 978-966-928-295-8

Монографія присвячена актуальним проблемам становлення та розвитку адміністративно-деліктного права в нашій країні. Через аналіз функцій права визначені роль та місце адміністративно-деліктного права в системі права України. Особлива увага приділяється поняттю «функція адміністративно-деліктного права», зміст якого автор визначає через аналіз понять більш загального порядку – «функція», «функція права» та «функція адміністративного права». Пропонуються нові підходи щодо змісту поняття «функція адміністративно-деліктного права», що дало можливість дати не тільки теоретичний опис функцій права для національної системи права, а і визначити ефективність та якість реалізації функцій адміністративно-деліктного права.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних факультетів, а також читачів, які цікавляться актуальними проблемами адміністративного та адміністративно-деліктного права України.

УДК 342.96.21

ПЕРЕДМОВА.....5

**Розділ 1. АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНЕ ПРАВО
У ЮРИДИЧНО-ГАЛУЗЕВІЙ ПАРАДИГМІ**

1.1. «Система права» як категорія юридичної науки	9
1.2. Місце адміністративно-деліктного права в системі права України.....	38
1.3. Предмет правового регулювання адміністративно-деліктного права	59
1.4. Метод адміністративно-деліктного правового регулювання. Способи і типи адміністративно-деліктного правового регулювання.....	91
1.5. Цілі адміністративно-деліктного правового регулювання та правовий статус суб'єктів адміністративно-деліктного права.....	107
1.6. Адміністративно-деліктне право як наука та навчальна дисципліна.....	136
Резюме до першого розділу.....	159

**Розділ 2. ФУНКЦІЯ ПРАВА В ЮРИДИЧНІЙ НАУКОВІЙ
ПАРАДИГМІ**

2.1. Функція права як категорія юридичної науки	176
2.2. Історія розвитку наукової думки щодо функцій адміністративного права та адміністративно-деліктного права.....	189
2.3. Методологічні підходи щодо дослідження функцій адміністративно-деліктного права.....	215
Резюме до другого розділу	231

Проблема визначення і класифікацій функцій права посідає одне з основних місць у сучасній теорії держави і права. Порушуючи питання щодо розвитку національної системи права в цілому або окремих її елементів зокрема, обов'язково виникає проблема визначення функцій права. Вирішення ж цієї проблеми покликане не лише розкрити суть права чи роль кожного із його елементів у загальній системі, а й визначити цілі, засоби, форми правового впливу на суспільні відносини.

Адміністративно-деліктне право у статусі правового інституту адміністративного права є одним із елементів національної системи права, а тому розкриття його сутності, ролі у загальній системі права, специфіки правового впливу на суспільні відносини не можливе без визначення його функцій.

Історії розвитку адміністративного права відомі випадки, коли функції адміністративного права підмінялися функціями державного управління чи функціями виконавчої влади. Це спотворювало сприйняття значення і ролі у суспільстві адміністративного права, яке починало обслуговувати не потреби та прагнення суспільства, а потреби держави з яскравим превалюванням інтересів держави над інтересами суспільства та окремої людини. З переходом до людиноцентристської концепції адміністративного права виникла потреба кореляції функцій адміністративного права, перегляду та переосмислення його системи, а разом з тим і потреба перегляду значення і місця адміністративно-деліктного права в системі права України. З цього погляду вишуканої наукової значущості набуває всебічний аналіз джерел, які заклали основу сучасного розуміння і розвитку системи функцій права, адміністративного права та адміністративно-деліктного права.

Характеризуючи стан наукового розроблення питань функцій адміністративно-деліктного права у сучасній юридичній

Розділ 3. СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ФУНКЦІЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ПРАВА	
3.1. Цілі адміністративно-деліктного права	238
3.2. Правові засоби та результат як елементи змісту функцій адміністративно-деліктного права (питання ефективності та якості реалізації функцій)	254
Резюме до третього розділу	273
Розділ 4. КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ВИДИ ФУНКЦІЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ПРАВА	
4.1 Функції адміністративно-деліктного права в системі функцій національного права	279
4.2. Види функцій адміністративно-деліктного права	292
Резюме до четвертого розділу	312
Розділ 5. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ФУНКЦІЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ПРАВА	
5.1. Установча і правозахисна (процесуальна) функції адміністративно-деліктного права	317
5.2. Обмежувальна та каральна функції адміністративно-деліктного права	332
5.3. Профілактична (превентивна) та виховна функції адміністративно-деліктного права	345
5.4. Правовідновлювальна та компенсаційна функції адміністративно-деліктного права	367
Резюме до п'ятого розділу	381
ВИСНОВКИ	387
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	396

науці, слід виділити щонайменше три комплекси джерел. По-перше, це дослідження юристів, в яких порушуються питання функцій права в цілому та проблематика реалізації даних функцій на галузевому рівні. Серед них необхідно назвати такі імена: А. І. Абрамов, С. С. Алексєєв, В. В. Лазарєв, С. Л. Лисенков, О. В. Малько, М. М. Марченко, М. І. Матузов, М. В. Новіков, А. В. Поляков, В. М. Протасов, Т. М. Радько, І. М. Ситар, О. В. Сурілов, В. В. Сухонос та ін. По-друге, це праці, в яких досліджуються особливості сучасної трансформації предмету адміністративного права, його системи, цілі адміністративно-правового регулювання, а також пропонуються авторські концепції щодо системи функцій адміністративного права. Найважливішими серед цієї групи джерел стали праці таких авторів: В. Б. Авер'янов, В. М. Бєвзенко, Ю. П. Битяк, А. С. Васильєв, Д. Д. Галліган, Т. О. Коломоєць, О. В. Кузьменко, Є. В. Курінний, Р. С. Мельник, Д. М. Овсянко, Ю. В. Пирожкова, В. В. Полянський, Ю. М. Старілов, С. Г. Стеценко, В. А. Юсупов та ін. По-третє, це праці, в яких досліджуються адміністративно-деліктні правові явища та висловлюються думки щодо місця адміністративно-деліктного права в системі права України. Варто, зокрема, згадати такі імена як: А. Б. Агапов, Д. М. Бахрах, Л. В. Коваль, В. К. Колпаков, О. М. Крамник, Д. М. Лук'янець, А. П. Шергін та ін.

Разом з тим, в юридичній літературі відсутні комплексні праці, які присвячені функціям адміністративно-деліктного права. Напрацювання ж представників теорії права і адміністративного права є, по-перше, суперечливими за змістом, по-друге, не враховують специфіку предмету, цілей і правових засобів адміністративно-деліктного правового регулювання. Існує нагальна потреба розвитку теорії функцій адміністративно-деліктного права з огляду на його роль як всередині системи права (тобто між її елементами), так і зовні (тобто при правовому регулюванні суспільних відносин).

Мета монографічного дослідження полягає у тому, щоб на основі сучасного рівня розвитку теорії права та науки адміністративного права, встановити основні закономірності розвитку, властивості та ознаки системи функцій адміністративно-деліктного права. Для досягнення поставленої мети в монографії основна увага була сконцентрована навколо послідовного вирішення наступних **задач**:

- розкрити зміст поняття «система права» як категорії юридичної науки;
- визначити місце адміністративно-деліктного права в системі права України;
- охарактеризувати предмет правового регулювання адміністративно-деліктного права;
- надати змістовний аналіз методу адміністративно-деліктного правового регулювання та розкрити зміст способів і типів адміністративно-деліктного правового регулювання;
- охарактеризувати цілі адміністративно-деліктного правового регулювання та правовий статус суб'єктів адміністративно-деліктного права;
- визначити зміст адміністративно-деліктного права як науки та навчальної дисципліни;
- розкрити зміст поняття «функція права» як категорії юридичної науки;
- з'ясувати історію розвитку наукової думки щодо функцій адміністративного права та адміністративно-деліктного права;
- обґрунтувати методологічні підходи щодо дослідження функцій адміністративно-деліктного права;
- подати всебічну характеристику цілей адміністративно-деліктного права;
- розкрити зміст правових засобів та результату як елементів змісту функцій адміністративно-деліктного права, а також визначити критерії ефективності та якості реалізації цих функцій;

- визначити місце функції адміністративно-деліктного права в системі функцій національного права;
- класифікувати функції адміністративно-деліктного права;
- подати всебічну характеристику установчій і правозахисній функціям адміністративно-деліктного права;
- охарактеризувати обмежувальну та каральну функції адміністративно-деліктного права;
- визначитись із змістом профілактичної (превентивної) та виховної функцій адміністративно-деліктного права;
- провести порівняльну характеристику правовідновлювальної та компенсаційної функцій адміністративно-деліктного права.

Об'єктом дослідження є суспільно-правові відносини, що виникають в процесі функціонування адміністративно-деліктного права та формування системи його функцій.

Предметом дослідження є функції адміністративно-деліктного права.

Одержані в монографії результати становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані у науково-дослідній, правотворчій, правозастосовній діяльності та у навчальному процесі.

Розділ 1

АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНЕ ПРАВО У ЮРИДИЧНО-ГАЛУЗЕВІЙ ПАРАДИГМІ

1.1. «Система права» як категорія юридичної науки

В юридичній науці не існує більш дискусійного питання як питання про систему права та критерії диференціації права на галузі. Перш ніж розпочати аналіз сучасної системи права України та спробувати визначити місце в цій системі адміністративно-деліктного права, хочемо звернути увагу на принципові питання, що пов'язані з розкриттям теми монографічного дослідження.

1. *Понятійний апарат будь-якої науки (в тому числі теорії держави і права, науки адміністративного права) припускає існування достатньо розвинутої та цілісної системи наукових понять і категорій.* Категорії та поняття юридичної науки слід відрізняти від юридичних термінів, які є словами та словосполученнями, за допомогою яких в нормативно-правових актах та інших джерелах права визначаються та закріплюються відповідні юридичні поняття.

Поняття, які використовуються у нашому повсякденному житті, можна поділити за ступенем використання у науково-дослідній діяльності на наукові та ненаукові. Їх відмінність полягає у наступному:

- всі наукові поняття відображають певну статичну або динамічну об'єктивну, загальноприйнятую та пізнану реальність (наприклад, «правова система», «система права», «юридична відповідальність» і ін.), тоді як ненаукові поняття відображають неочевидну, незагальноприйнятую, непізнану суб'єктивну реальність (наприклад, «душа», «совість», «справедливість», «чесність», «народ» тощо) [137, с. 44];

Редактор Т.Р. Короткий
Верстка В.Г. Вітвицька

Підписано до друку 05.06.2018 р. Формат 60x84/16. Ум.-друк. арк. 24,42.
Зам. № 1807-02. Тираж 300 прим.

Видано у ПП «Фенікс»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02.
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
тел. + 38(048) 795-91-60
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.law-books.od.ua